

Asia: VN/34515/2024

Kommentointipyyntö: Sivistyksestä suunta Suomelle - Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio vuoteen 2040

1. Suomi on sivistyksen, demokratian ja tieteen vapauden edelläkävijä.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

1 kyllä, täysin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

HYYn mielestä tavoite on perusteltu. Sivistyksen pitäisi olla nykyisen järjestelmän keskiössä, sen peruspalikka.

Tekstissä voisi korostaa sivistystä yhteiskunnan peruskivenä vielä enemmän. Sivistyksen tulisi läpileikata koko yhteiskunta, ja mahdollisuuksia itsensä sivistämiseen tulisi olla kaikilla omaan ikään, ammattiin tai koulutustasoon nähden.

Tavoitteessa todetaan, että sivistys, tutkittu tieto ja korkeakoulutetut muuttavat yhteiskuntaa paremmaksi ja korkeakouluyhteisöt ovat yhteiskunnan uudistamisen tärkein voimavara. Keskeisin muutoksen ja yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen ajurihan ovat korkeakouluista valmistuvat opiskelijat, jotka vievät mukanaan työelämään ja yhteiskunnan muille osa-alueille korkeakouluissa oppimaansa tietoa. HYYn mielestä tässä kohtaa tulisikin selkeästi tunnustaa opiskelijoiden keskeinen asema korkeakouluyhteisöissä.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

HYY pitää hyvänä toimenpidesuosituksissa ilmaistua ajatusta siitä, että tahtoa on kannustaa henkilöstöä ja opiskelijoita kansalaiskeskusteluun ja ymmärretään korkeakoulutuksen rooli kriittisen ajattelun rakentajana. On kuitenkin huomattava, että pelkkä korkeakoulujen kannustus ei riitä. Olisi tärkeää puhua enemmän siitä, miten keskusteluun osallistumisessa korkeakoulut voivat tukea opiskelijoitaan ja henkilökuntaansa. Visiossa olisi myös syytä tunnistaa paremmin ne rakenteelliset tekijät, jotka toimivat esteinä tämän tavoitteen saavuttamiseksi. Opiskelijoiden kohdalla tätä tavoitetta haastaa esimerkiksi tiukat tavoiteaikavaatimukset, jotka ovat pois ajasta, jonka opiskelijat voivat käyttää erilaiseen järjestö-, kansalais- ja luottamustoimintaan.

Kohdan "Korkeakoulut varmistavat toimintojensa mahdollisimman häiriöttömän jatkumisen ja kriittisen osaamisen tuottamisen kaikissa olosuhteissa varautuen myös digitaalisen toimintaympäristön riskeihin." toteutumiseksi olisi hyvä tunnistaa, että tällaisen toiminnan varmistamiseksi tarvitaan myös rahoitusta.

Kohdassa "Korkeakoulut hyödyntävät rekrytoinneissaan monipuolisia akateemisen meritoitumisen tapoja." on paikka huomioida paremmin esimerkiksi meritoitumista opetuksen ja pedagogiikan suhteen. Opetuksessa meritoitumisen huomioiminen on HYYn mielestä hyvä asia.

2. Koulutus kuuluu kaikille ja mahdollisuuksia lisätään erityisesti nuorille.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

HYYn mielestä tavoite on kannatettava. Mielestämme koulutus ja sivistys kuuluu kaikille, ja tämän tulisiikin toimia yhtenä koulutusjärjestelmämme peruskivenä.

"Yhteiskunta antaa jokaiselle suomalaiselle lupauksen maksuttomasta korkeakoulututkinnosta." Tätä tulisi tarkentaa muotoon, joka entisestään painottaa korkeakoulutuksen olevan Suomessa maksutonta. Nykyinen muotoilu jättää avoimeksi mahdollisuudet maksullisuudelle joko ensimmäisen tutkinnon jälkeen tai sen ohella. Tämä ei ole sellainen kehityssuunta, johon meidän Suomessa tulisi lähteä. Tulevaisuutemme nojaa osaamisen kasvuun ja inhimilliseen pääomaan. Näihin tulee myös yhteiskuntana investoida.

Visiossa olisi syytä myös tunnistaa, että nyky-yhteiskunnassamme on korkeakoulutuksen periytyvyys lisääntynyt. HYYn mielestä tämä pitäisi tunnistaa visiossa paremmin, jotta tämän kehittymisen pysäyttämiseksi voidaan tehdä asianmukaiset toimenpiteet.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

HYYn mielestä kansallinen tavoite nostaa korkeakoulutettujen osuus 60 prosenttiin on perusteltu ja kannatettava, mutta esitetyt toimenpiteet jäävät monilta osin riittämättömiksi suhteessa tavoitteen mittakaavaan. Erityisesti nuorten siirtymistä toiselta asteelta korkeakoulutukseen tarkastellaan liian kapeasti. Pelkkä opintoselityskokeilun palautteeseen nojaaminen ei riitä, vaan tarvitaan laajempia rakenteellisia muutoksia, kuten ensikertalaisikiintiöiden kehittämistä sekä aidosti joustavia mahdollisuuksia korjata koulutusvalintoja ilman kohtuuttomia seurauksia.

HYYn mielestä lukiokoulutuksen alueellisen kohdentamisen ohella myös korkeakoulupaikkoja ja rahoitusta tulisi kohdentaa sellaisille alueille ja aloille, joilla nuoret haluavat opiskella.

Yhteistyön tiivistäminen toisen asteen kanssa on erittäin tervetullut avaus. Erityisen tärkeää on kuitenkin varmistaa opinto-ohjauksen laatu ja yhdenvertaisuus, etenkin ammatillisessa koulutuksessa, jossa kehittämistarpeita on niin jatko-opintovalmiuksien kuin yleissivistävän osaamisen osalta.

HYYn mielestä visiosta puuttuu koulutuksellisen eriarvoisuuden tunnistaminen riittävällä tasolla. Nuorten tausta vaikuttaa merkittävästi heidän mahdollisuuksiinsa hakeutua ja kiinnittyä korkeakoulutukseen. Korkeakoulutuksen periytyvyyttä ei käsitellä riittävästi, vaikka sen purkaminen on edellytys tavoitteen saavuttamiselle. Nykyinen painotus sujuviin siirtymiin ei yksin ratkaise ongelmaa, sillä haasteet liittyvät ennen kaikkea tiedon puutteeseen, epävarmuuteen omista mahdollisuuksista, riittämättömiin opiskelutaitoihin, kannustuksen puutteeseen sekä taloudellisiin esteisiin.

Vision tulisi tunnistaa nämä juurisyyt ja esittää konkreettisia keinoja niiden ratkaisemiseksi.

On myönteistä, että oppimisen tuelle ollaan rakentamassa kansallista viitekehystä. HYYn mielestä olisi tarpeen laajentaa myös oppimisen tuen malli korkeakouluihin. Oppimisen tuen mallin suunnittelussa tulee hyödyntää uusinta tutkimustietoa ja osaamista sekä kokemusasiantuntijuutta. Mallin tulee sisältää ratkaisuja rakenteelliseen osaamisvajeeseen, joka koskee tuetun oppimisen palveluiden toteuttamista korkeakouluissa, sekä huomioida alan koulutussisältöjen kehittäminen osaajapulan korjaamiseksi. Samoin pedagogiikan arvostuksen vahvistaminen on tärkeä ja kannatettava linjaus.

Laaja-alaisten tutkintojen osalta esitetyt perustelut monipuolisen osaamisen lisäämisestä jäävät osin irrallisiksi nykykäytännöistä. Nykyisellään laaja-alaisuus tarkoittaa usein turhan pintapuolista

kosketusta opiskeltaviin aloihin, mikä herättää kysymyksen tutkintojen tuottamasta osaamisesta ja niiden työmarkkinarelevanssista. On syytä arvioida kriittisesti, tuovatko tällaiset mallit todellista lisäarvoa suomalaiselle korkeakoulujärjestelmälle vai heikentävätkö ne selkeän substanssiosaamisen merkitystä. HYYn mielestä olisi myös tärkeää tunnistaa, miten olemassa olevat rakenteemme, esimerkiksi tiukat tavoiteaikavaatimukset niin yliopistojen rahoitusmallissa kuin opiskelijoiden toimeentulon osalta, heikentävät jo nykyisessä mallissa opiskelijoiden mahdollisuuksia opiskella laaja-alaisesti.

Samalla on kuitenkin tunnistettava, että laaja-alaisilla ohjelmilla voi olla rooli matalan kynnyksen väylinä niille opiskelijoille, joilla oma suunta ei ole vielä selkiytynyt.

Tutkintonimikkeiden uudistamisessa tulee säilyttää selkeys ja tutkintojen arvostus. Kandidaatin ja maisterin tutkintojen asema yliopistotutkintoina on tärkeä turvata, ja erityisesti maisterintutkinnon tulee jatkossakin toimia vahvana osoituksena tieteellisestä ja sisällöllisestä osaamisesta.

Lisäksi on erittäin tärkeää, että maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden koulutusmahdollisuuksia edistetään laajasti. Tämä tukee sekä koulutuksellista tasa-arvoa että yhteiskunnan osaamis pohjan vahvistumista.

Kokonaisuudessa tulisi myös ottaa paremmin huomioon koulutusjärjestelmämme ulkopuolella olevat asiat, jotka vaikuttavat opiskelijoiden ja nuorten mahdollisuuksiin opiskella. Siksi ehdotamme tähän mukaan myös toimenpidettä, esimerkiksi:

“Opiskelijoiden opintososiaaliset etuudet ovat sellaisella tasolla, joka mahdollistaa täysipäiväisen opiskelun”

3. Luovat osaajat ja kunnianhimoinen tutkimustoiminta uudistavat yhteiskuntaa.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

HYYn mielestä tavoite on pääosin hyvä.

Kohta, jossa korostetaan “erottuvia osaamiskeskittymiä, korkealaatuisia tutkimusinfrastruktuureja, huippututkijoita ja vetovoimaisia koulutusohjelmia”, on pääosin kannatettava, mutta herättää myös kriittisiä kysymyksiä, erityisesti osaamiskeskittymien painottamiseen liittyen. HYYn mielestä on

tärkeää, että Suomesta löytyy vastaisuudessaakin monialaisia sivistysyliopistoja, jotka toimivat korkeakoulujärjestelmämme peruskivenä.

HYYn mielestä tässä olisi perusteltua tuoda vahvemmin esiin laadukkaan perustutkimuksen rahoituksen merkitys. Vaikka strategisilla painoaloilla ja osaamiskeskittymillä on oma tärkeä roolinsa, tutkimusjärjestelmän kestävyys edellyttää myös pitkäjänteistä panostusta perustutkimukseen. Kaikkia tulevaisuuden osaamistarpeita ei voida ennakoita, minkä vuoksi riittävän vapaa ja uteliaisuuslähtöinen tutkimus on keskeinen osa kansallista innovaatio- ja osaamisohjelmaa.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Kirjaus siitä, että ”tutkimusrahoittajat tukevat rahoituksellaan tutkijanuran eri vaiheita ja monipuolisia urapolkuja”, on tavoitteena kannatettava, mutta herättää huolen rahoitusjärjestelmän tasapainosta. Muotoilu voidaan tulkita painotukseksi ulkoisen ja kilpailullisen rahoituksen lisäämiseen sekä indikaattoriperusteisuuden vahvistamiseen perusrahoituksen kustannuksella. Vahva ja ennakoitava perusrahoitus on kuitenkin keskeinen edellytys sille, että vision mukainen tavoitetilä voi toteutua. Pelkästään kilpaillun, usein myös yksityisen rahoituksen varaan rakentuva järjestelmä ohjaa tutkimusta epätasaisesti eri aloille eikä mahdollista riittävää panostusta järjestelmän peruskivenä toimivaan perusrahoitukseen.

Yliopistoissa tutkimus ja opetus nivoutuvat tiiviisti yhteen. Mikäli rahoitus nojaa entistä vahvemmin projektiluonteiseen tutkimusrahoitukseen, syntyy riski opetuksen resurssipohjan heikkenemisestä. Tämä voi pitkällä aikavälillä heikentää koulutuksen laatua ja saavutettavuutta. HYYn mielestä perusrahoituksen rooli on turvattava sekä tutkimuksen että opetuksen kestävä toteuttamisen näkökulmasta.

HYYn mielestä tavoite asemoitua vastuullisen kansainvälistymisen edelläkävijäksi on kannatettava. Kuitenkaan korkeakoulujen velvoittaminen kansainvälisyys- ja liikkuvuusjaksoihin ei ole tarkoituksenmukaista ainakaan esitetyssä muodossa. Korkeakoulujen autonomia opetuksen ja tutkintorakenteiden suunnittelussa tulee säilyttää. On syytä tunnistaa, että kansainväliseen liikkuvuuteen liittyvien rahoitusindikaattorien poistuminen yliopistojen rahoitusmallista on johtanut liikkuvuusjaksojen vähenemiseen. Tältä osin olisi perusteltua arvioida, millaisin kannustein kansainvälistymistä voidaan edistää ilman, että puututaan korkeakoulujen itsehallintoon. Jos velvoittamisesta pidetään kiinni, on rahoitusratkaisuja pohdittava.

4. Rohkea uudistuminen rakentaa tulevaisuuden osaamista: korkeakoulujen erikoistuminen ja yhteistyö vahvistuvat.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

-

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Korkeakoulujen yhteistyön vahvistaminen on tavoiteltava asia. Pääallekkäisyyksien purkaminen ei sen sijaan pitäisi olla itseisarvoista, sillä suomalaista koulutusta ja tieteen kehittymistä tukee myös se, jos meillä on samoilla aloilla toimijoita Suomessa.

Korkeakoulutuksen uudistamisen lähtökohtana tulisi olla varmistaa laadukas koulutus, tutkimus, sekä opiskelijoiden hyvinvointi. Päämääränä korkeakoulutuksen ja tutkimuksen laatua sekä koulutustason nostoa vahvistava kestävä järjestelmä ei voi toteutua ilman riittävän rahoituksen varmistamista.

Toimenpiteenä voisi olla myös kansalliset linjaukset eurooppalaisiin yliopistoihin liittyen, sillä niiden kautta uudistetaan korkeakoulutusta merkittävästi myös Suomessa.

5. Kohti kasvua: korkeakoulutuksen ja tutkimuksen rahoitus monipuolistuu.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Yksityiseen ja kilpailtuun rahoitukseen liittyvät haasteet on tuotu esiin jo aiemmissa kohdissa, mutta kokonaisuudessaan rahoituslinjaukset antavat vaikutelman kehityssuunnasta, jossa perusrahoituksen osuus pienenee ja kilpailtu ja hankerahoitus kasvavat. Tämä ei ole tavoiteltava asia.

On olennaista varmistaa, että käytettävät mittarit tukevat korkeakoulujen perustehtäviä – laadukasta opetusta, vaikuttavaa tutkimusta ja yhteiskunnallista vuorovaikutusta – eivätkä johda toiminnan kapea-alaiseen optimointiin tai lyhytjänteisiin kannusteisiin.

Rahoituksen monipuolistaminen voi parhaimmillaan vahvistaa korkeakoulujärjestelmän resilienssiä, mutta sen rinnalla on turvattava riittävä ja ennakoitava perusrahoitus. Pitkäjänteinen, laadukas koulutus ja tutkimus edellyttävät vakaita rakenteita, joita ei voida rakentaa määräaikaisten hankerahoitusten varaan. Perusrahoituksen rooli on keskeinen erityisesti opetuksen jatkuvuuden, tutkimuksen vapauden ja koko järjestelmän tasapainoisen kehityksen näkökulmasta.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Rahoituksen kokonaisuutta kehitettäessä on HYYn mielestä tärkeää tunnistaa opetuksen laatu keskeisenä tavoitteena ja varmistaa, että sitä myös mitataan tarkoituksenmukaisilla indikaattoreilla. Mittareiden tulee tukea aidosti laadukasta oppimista, pedagogista kehittämistä ja opiskelijoiden osaamisen syventymistä, eikä ohjata toimintaa pelkästään helposti mitattaviin tai lyhytjänteisiin tuloksiin.

Yksityisen rahoituksen roolin kasvattamiseen liittyy myös selkeitä reunaehtoja. Sen lisääminen ei saa missään tilanteessa johtaa lukukausimaksujen käyttöönottoon korkeakoulutuksessa. Maksuttomuus on keskeinen osa suomalaista koulutusjärjestelmää ja koulutuksellista tasa-arvoa, ja siitä on pidettävä kiinni myös rahoituspohjaa uudistettaessa.

Samalla on varmistettava, ettei yksityisen rahoituksen kasvu ala ohjata korkeakoulujen opetus- ja tutkimussisältöjä. Korkeakoulujen autonomian ja tieteen vapauden säilyttäminen on keskeinen periaate, jonka tulee ohjata kaikkia rahoitusratkaisuja. Tutkimuksen ja opetuksen sisältöjen on perustuttava tieteellisiin ja pedagogisiin lähtökohtiin, ei rahoittajien intresseihin.

Vision tavoitteiden ja toimenpidesuositusten kokonaisuus

6. Puuttuuko vision tavoitteista ja toimenpidesuosituskokonaisuudesta jotain olennaista? Tulisiko jokin osa alue priorisoida tai poispriorisoida?

Visiossa ei ole huomioitu opiskelijoita riittävällä tavalla. Opiskelijat ja nuoret ovat kuitenkin koko koulutusjärjestelmämme keskeisin toimija. HYYn mielestä visiossa tulisikin ottaa huomioon myös opiskelijoiden opiskelumahdollisuuksiin vaikuttavien opintososiaalisten etuuksien asema ja kehittyminen. Osaamistasoa ei voi nostaa, jos opiskelijoilla ei ole varaa opiskella.

Vision kokonaisuus ja muut osiot

7. Mahdolliset kommentit vision tilannekuvaan liittyen

-

8. Miten arvioisit visiota ja sen toimenpiteitä kokonaisuutena

-

9. Muut kommentit

Koulutusjärjestelmäämme ei voi tarkastella toisistaan irrallisina olevina palasina, kuten Suomessa toistaiseksi on viime vuosina tehty. Me HYYssä peräänkuulutamme, että Suomessa tehtäisiin koko oppimispolkua kokonaisuutena tarkasteleva työ, joka ulottuisi aina varhaiskasvatuksesta korkeasteelle ja valmistumisen jälkeiseen työelämään ja elinikäiseen oppimiseen asti. Tämä voisi olla nimikkeeltään esimerkiksi Sivistysvisio.

Kymäläinen Mikko

Helsingin yliopiston ylioppilaskunta - Mathilda Timmer, koulutuspoliittinen
asiantuntija